

Kovács Anna

Rendhagyó magyarórák a Budai Középiskolában

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

A Budai Középiskola a 2011/2012-es tanévben két olyan rendhagyó magyarórával színesítette oktatómunkáját, amely a finnekhez köthető. Legutóbbi ottlétem alkalmával dél-finnországi iskolákban tanító iskolaigazgatók látogatták meg hazánkat, és ismerkedtek meg a magyar oktatási rendszerrel. Egyik állomásuk a Budai Középiskola volt, amely nagy szeretettel és rendhagyó programokkal fogadta vendégeit. Ilyen volt a finnugor szakot is végzett, történelem–német szakos Soós Györgyi folyamatos fordításában zajló finn–magyar beszélgetés, és az iskola magyartanárának, a finnországi Turkuban egy szemesztert eltöltött Keszy-Harmath Dánielnek, az ELTE doktorandusz hallgatójának rendhagyó magyarórája.

A finnek számára angol nyelven tartott bevezető jellegű magyar nyelv és kommunikáció órát a tanár úr. A 10. osztályos két tanítási nyelvű osztály kiválóan teljesített, a finn vendégek pedig utólagos beszámolóik alapján mindent értettek a kommunikációs ismeretek felelevenítését célul kitűző tanórán. Az órában az volt igazán érdekes, hogy az alapvetően egy tanítási nyelvű tantárgyat, a magyart sikerült az angol mint közvetítő nyelv bevonásával minden jelenlévő számára érthetővé tenni. Az első percekben a tanulókhöz és a felnőtt vendégekhez intézett kérdés révén jóslással járták körül a témát: hogyan is lehet magyarórát angolul tartani? A jó megoldás (tudniillik a téma nem nyelvspecifikus) hamar megérkezett.

A kiindulási pont az általános iskolában megismert Jacobson-féle kommunikációs elmélet volt, amelynek főbb elemeit (a kommunikáció tényezői, funkciói, fajtái) az óra elején angol nyelvű gondolattérképpel járták körül. A tanulók frontális munkában vettek részt ebben a szakaszban, de a 29 fős osztály szinte minden tanulója megszólalt. Külön érdekesség, hogy az osztályba jár egy kínai anyanyelvű tanuló is, aki az általános iskolát Kínában végezte, és egy éve tanul Magyarországon, részben angol, részben magyar nyelven. A bevezető rész utáni kreatív szituációs feladatokban ő is és az összes tanuló is részt vett. Színes, szituációs kártyákon kaptak angol nyelvű utasításokat, valamint minimális csoportlétszámot, amelyek alapján a lapot húzó diákok kiválasztották társaikat. Minden diák tagja lett valamelyik csoportnak. Ezután következett az ötletroham és a feladat végrehajtásának a megtervezése. Eközben a tanár körbejárta a termet, és az esetleges kérdések esetén segítette a társaságot. A gyerekek feladata nem volt egyszerű, hiszen úgy kellett megalkotni a kis jelenetet, hogy az, angol nyelven is érthető legyen mindenki számára (az osztályba közel azonos szinten lévő nyelvtudással rendelkező diákok járnak).

A gyerekek frappánsan oldották meg a feladatokat. Minden csoport belecsempészett valami kis „finn dolgot”, amellyel humorossá tette a szituációt, és ez kicsit még imponált is a vendégeknek. Minden egyes szituáció után (volt köztük vásárlás, angolul nem beszélő kínai turista tájékozási szándéka az utcán – itt bevonták a kínai tanulót –, anya-gyermek vita, az egyirányú közvetett kommunikáció zavarát demonstráló szituációs eset, amelyben az idős bácsi szerepét alakító diák válaszolgatott a televízióknak stb.) értelmezték a kommunikáció tényezőit, és a tanár kiegészítő kérdéseivel és megjegyzéseivel a diákok új tudáshoz jutottak. Természetesen a többi csoportot is bevonta a tanár a kérdezésbe, így több szempontból tudták körüljárni a megadott helyzeteket. A gyerekek igen kreatívak voltak. Az óra rendkívül jó hangulatban telt, és a finn vendégek is azzal a jó érzéssel távoztak, hogy a kommunikáció tényleg nem ismer nyelvi határokat, továbbá az egyébként szigorúan egy nyelvű tantárgy (anyanyelv) is rejthet magában olyan lehetőségeket, amelyek kitérítik a világot, és megszüntethetik a nyelvi korlátokat.

Az óra kerete a finn vendégek köszöntésével volt teljes; az elején megtanulták, hogy van finnül az, hogy *Jó napot kívánok! (Hyvää pääivää!)*, és hogy köszönnek el finnül udvarias formában (*Nähdään!*).

2011. december 6-a ezúttal is a Mikulás eljövetelének a napja volt. Mivel lehetne méltóbban megünnepelni, mint feleleveníteni egy rendhagyó magyaróra keretein belül a finn *Joulupukki* hazájának szokásait, nyelvezetét és finnugor mivoltából gyökerező jellegzetességeit? Keszy-Harmath Dániel segítőtársai támogatásával, Soós Györgyivel, valamint F. Gulyás Nikolettal és Horváth Laurával – uralisztikát tanuló doktori hallgatókkal – színvonalas esti órát tartott az iskola két végzős osztályának. A mintegy háromórás este nem csak az elméleti tudás átadását tűzte ki célul: a látványosan berendezett aulában a hatvan-hetven fős közönség finnugor táncokkal ismerkedett.

A tanári kar tagjai és a két végzős osztály nagy gondot fordítottak az este megszervezésére: már az iskola ajtajában lelkes diákok segítették a megszeppent látogatókat az épületben való eligazodásban. Az iskolába lépve az aulában a finn karácsonyi idéző csemegék és az ezer tó országát bemutató tabló várta a vendégeket. A „finn” magyaróra helyszínén Jenni Vartiainen *Ihmissen edessä* című albuma és egy karácsonyi ital, az alkoholmentes *glögi* illata fogadta a finn és magyar belépőket, közöttük dr. Ács Katalin igazgatót.

A program a szellemes „Kiskarácsony – Ha kedd, akkor Budai” szlogennel és szórakoztató játékokkal kezdődött. Egy képvicc – egy körvonalakban megrajzolt télapó *glögivel* tölti pirosra magát – fokozta a diákok lendületét, akik a fáradtabb pillanatokban felállhattak a helyükről, és fogyaszthattak a rendhagyó magyaróra gyümölcsseiből. Az óra vegyítette a csoportmunkát az egyéni ismereteken alapuló felelettel: a diakrón nyelvizsgálat, az alapnyelv, a rokon nyelvek és a nyelvtörténet definiálása pontos tárgyi tudást igényel, csoportos megvitatása fokozta a versenyszellemet. A magyar mint a finnugor nyelvcsalád tagjának értelmezésekor tisztázták azt is, mi nem bizonyítja a nyelvrokonságot. Könnyű megjegyezni, hogy a diákok számára oly mókásan hangzó „*brummeln*” német szó csak hangzásában egyezik a magyar medve *brummogásával*. Példával demonstrálva első hallásra azt is meg lehet érteni, hogy miért nem rokon a magyar nyelv a héberrel: *Ádám* neve mint „*Adám*” – ti. 'almát'. A tanár úr az embertani hasonlóságot kivetített fényképek formájában szemléltette: külső adottságok alapján hiába hasonlít jobban a magyar lakosság a közép-európai csehekre, ez nem jelent nyelvbéli rokonságot. Jóllehet széles a nyelv-anti-rokonság bizonyítékainak skálája, a negatív adatok után fontosabb kitérni arra, mikor is beszélünk arról, hogy két nyelv egyazon fából gyökerezik. A szabályos hangmegfelelés tankönyvszerű meghatározását, miszerint „ha A nyelvben szókezdő helyen *p* van, és ugyanazon a helyen B nyelvben mindig *f* van, akkor ez rokonságra utal” célravezető szavak összepárosító feladatán keresztül bemutatni: például a *poika* a fiú, a *pääsky* a fecske megfelelője. A grammatikai rendszerek sokszínűségét a tanulók nyelvtudásuk segítségével láthatják be: a „szeretlek, jó napot, iskolában vagyok” szerkezetek minél több nyelven történő összegyűjtése rámutatott a magyar és a finn nyelv agglutináló jellegére. Az alapszókincshez fűzött, kreatív feladat során a tanulócsoporthoz az alapnyelvi szavakkal (például létigék, természeti jelenségek, testrészek) és adott nyelvtani struktúrával (például *-i* birtoktöbbségitő jel, *-bb* középfok jele), párbeszédessé szöveget kellett írniuk archaikus elbeszélő múltban a család témakörében, amely mókás történetek megszületését eredményezte. A tananyag végét jelentette a Mikulás (finnül *Joulupukki*) megérkezése a diákoknak hozott ajándékokkal.

A szót ezután a Budai Középiszkola német–történelem szakos tanára, Soós Györgyi vette át, miközben a diákok spontán szünetet tartva majszolták a finn–magyar büféként funkcionáló összetolt iskolapadokon megmaradt nyalánkságokat. Az Eurázsia-térkép és az uráli családfa került főszerpbe: a finnugrisztika tudományában jártas előadó huszonnégy szöveget húzatott ki egy kézi szövéssű kosárból a diákokkal. A következő feladat a tizenkét finnugor nép jellegzetességeiről szóló textus összepárosítása, majd egy-egy zászlócska kitűzése volt az adott nép lakterületére. A tanulók a térképre történő rámutatás után felolvasták a népek jellemzőit, például azt, hogy hol laknak, mennyien vannak, jellemzően mivel töltik az idejüket.

Finnországról F. Gulyás Nikolett tartott bemutatót, aki nemcsak „távoli megfigyelője” a tavak, fák, kövek országának, hanem egyben korábbi Erasmus-ösztöndíjas lakosa is, így a *Muuminok* országának tényadatain kívül saját élményekkel is büszkélkedhetett. Tapasztalatból mondhatta, hogy az ország területének kétharmad része fenyőerdő, hogy – jóllehet, összeszámolni nem is tudta de – a statisztika szerint 187 888 tó tarkítja a felszínét, hogy a 94% finn és a kisebbségben lévő mintegy 5% svéd lakosság miatt mindenhol két nyelven vannak kiírva – többek között – az utcanevek, vagy hogy milyen látványt nyújt a fényképek formájában diavetített *Eduskuntatale* (Parlament), a *Helsingin Yliopisto* (Helsinki Egyetem), a *Suomen Kansallisteatteri* (Finn Nemzeti Színház). Előadása szerves része volt finn nyelvű könyvek közzététele, valamint az egészséges számi „bocskorszíj”, a *salmiakki* és *lakritsi* körbekínálása.

A következő előadó Horváth Laura volt, aki az udmurtok szakértőjeként három és fél hónapot tölthetett az elsősorban Oroszország, Baskíria, Tatársztán területén élő, mintegy hatszázharminchatezer lelket számláló nép között. Rövid történelmi ismertetőjében információkat kaphattunk az orosz fennhatóságról, valamint az Udmurt Autonóm Terület megalakulásáról, a 2001-es nyelvtörvényről, az Udmurt Köztársaság fővárosáról, Izsevszkről. Élvezetes volt hallgatni előadása szubjektív részeit, amelyek során saját élményeit, fényképeit tette közzé. Megtudhattuk, mennyire felelnek meg az udmurtok azon sztereotípiának, hogy nagyon vendégszeretőek és barátságosak, valamint, hogy a legtöbbször vörös hajú, és mindemellett szeretnek teázni. Fényképeket láthattunk a lakosság legfiatalabb és legöregebb tagjairól, életmódjukról, konyhai tevékenységükről, valamint többek között a „*Tol keljan*” télbúcsúztató rítusról.

A háromórás program végén a táncterré alakult osztályteremben a vendégek és a házigazdák együtt mulattak, és finnugor táncokat tanultak.

A Budai Középiskolában az este mindenki számára jó hangulatban telt, összefonódott a kellemes a hasznos időtöltéssel. A diákok és a látogatók maradandó élményben részesültek, ezért mindenkit csak biztatni tudok, hogy használja ki az alternatív ismertszerzési módszerekben rejlő lehetőségeket.

Tisztelettel:

Budapest, 2012. május 31.

Kovács Anna
PhD-hallgató
ELTE BTK Interkulturális Nyelvészet

Kovács, Anna: Irregular first language classes at the secondary school Budai Középiskola

Az írás szerzőjéről

Kovács Anna
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország
kovapann[kukac]gmail.com